

Qüestions

CIDOB

19

NOVEMBRE
2012

XINA: temps interessants

Seán Golden, investigador sènior associat, CIDOB, entrevistat per Oleguer Sarsanedas

Que puguis no viure en temps interessants! –això diu l'antic proverbi xinès. Òbviament, *interessant* s'ha d'entendre com una ironia. El proverbi es refereix probablement a uns temps com aquests, en els quals a molts països es van amuntegant les preguntes sobre el futur immediat, esperant respostes.

A la Xina, el 2012 va camí d'adjudicar-se el títol d'*annus horribilis*: l'exestrella política Bo Xilai desposseït d'immunitat, imputat i esperant judici; la publicació per part del *The New York Times* (25.10.2012) d'un informe sobre la suposada fortuna de la família del primer ministre Wen Jiabao; un creixement econòmic més baix del previst (el PIB de la Xina va créixer un 7,4% el tercer trimestre, per sota de l'objectiu del Govern per primera vegada des de l'inici de la crisi financera); la disputa territorial en curs amb el Japó per la sobirania de les illes Senkaku/Diaoyu Dao; els ciutadans tibetans immolant-se a un ritme inassumible (quatre, l'última setmana d'octubre) –per mencionar només alguns dels maldecaps actuals dels dirigents xinesos. El més gran repte de tots, però, és el 18è Congrés del Partit Comunista aquest mes de novembre, quan set dels nou membres de l'importantíssim Comitè Permanent del Politburó es jubilaran –inclosos l'actual líder suprem Hu Jintao i el primer ministre Wen Jiabao– i una nova generació de dirigents (l'anomenada cinquena generació) prendrà el timó. Això coincideix en el temps amb la renovació planificada del 70% de la Comissió Militar Central i del Comitè Executiu del Consell d'Estat, amb la qual cosa ens trobem davant la transició política més significativa de les últimes dècades.

Seán Golden assenyala que la primera cosa que cal entendre del Congrés és que, a la Xina, el Partit és molt més que el Partit –és el Sistema.

Si fos possible fer eleccions i el Partit Comunista de la Xina (PCX) les perdés, el país s'aturaria –pararia l'administració pública. A la Xina, mai no han separat Església i Estat. El poder és una graella amb tres columnes –Partit, Estat i Exèrcit–, en la qual els rengles horitzontals són els mateixos: el nou secretari general del PCX esdevindrà president de la Xina, no hi ha distinció entre els dos càrrecs –és com si el Papa fos primer ministre d'Itàlia. No sabem quan serà també president de la Comissió Militar (és probable que el seu predecessor, Hu Jintao, con-

servi el càrrec durant dos anys). El mateix passa al segon nivell (el vicesecretari general del Partit és també primer ministre) i així successivament a tot l'escalafó. L'obligació del Partit de vetllar per la puresa política està inscrita en l'estructura de l'Estat –de manera que les propostes multipartit són improcedents. Puresa política vol dir control ideològic de l'administració política i de l'exèrcit. Aquesta és una de les raons principals perquè la Xina no és eficient: a cada ministeri, a cada govern local, hi ha un funcionari de l'Estat i un del Partit (del mateix rang) a cada nivell d'administració, de manera que en cas de desacord cal apel·lar a una autoritat superior.

El 16è Congrés del PCX, el 2002, va consagrar la pràctica del “lideratge col·lectiu” i del Govern per consens –és a dir, que el líder suprem comparteix poder amb el cercle de dirigents sènior del Comitè Permanent del Politburó, especialment amb el primer ministre. És això el que caracteritza la quarta i cinquena generacions i les diferencia de les seves antecessores?

La primera generació tenia un centre: Mao Zedong. La segona, tenia Deng Xiaoping. Aquests líders, com els emperadors, escollien successor. Ho feien per protegir el seu llegat –per conservar un cert control i protegir-se. Deng Xiaoping no va permetre que Jiang Zemin, el líder suprem de la tercera generació, escollís el seu successor –i així va ser com Hu Jintao va esdevenir secretari general i president. A Hu Jintao tampoc no se li va permetre escollir successor a l'últim Congrés del Partit el 2007 –va ser una prova prou evident del funcionament del lideratge col·lectiu. És important assenyalar que el 2002 els membres del Comitè Permanent del Politburó van passar de set a nou, amb la qual cosa va augmentar la representació de les faccions internes del Partit. Si ara, com sembla probable, tornessin a reduir-se a set, seria un símptoma que s'està produint una lluita de poder –i que algú l'està guanyant.

El PCX és el partit polític més gran del món (80 milions d'afiliats) i ha experimentat un creixement explosiu durant l'última dècada...

Un augment del nombre d'afiliats també és símptoma d'una lluita de poder. Durant la Revolució Cultural (1966-1976), la Banda dels Quatre va inundar el Partit de seguidors i el nombre d'afiliats es va disparar. Un ràpid augment és un senyal molt negatiu: no es poden mantenir uns processos de selecció rigorosos i, per tant, al partit hi entra gent incompetent, corrupta o sectària. Això es pot produir com a conseqüència de posicionaments *faccionals* o d'una política deliberada de reforç de la burocràcia (la burocràcia xinesa és insuficient per a gestionar una economia capitalista per a una població tan gran). Des de Deng Xiaoping, el Partit també ha anat cooptant capitalistes rojos (millor tenir-los dins que fora) i als nous capitalistes –que es malfien de la burocràcia i, per tant, del Partit— els ha interessat ser-hi (millor ser a dins que fora).

Has mencionat “lluita de poder” dues vegades...

N'hi ha senyals, certament. Per exemple, el mes d'agost hi va haver una trobada informal de membres del Politburó a Beidaihe, un lloc de vacances d'estiu. Els observadors van assumir que estaven perfilant un consens per al Congrés del Partit. Però la reunió va acabar sense ple acord. Aleshores Xi Jinping, l'home previst per ocupar el càrrec de nou líder suprem, va desaparèixer dues setmanes i no es va donar cap mena d'explicació quan va tornar. Un altre senyal: el 18è Congrés estava previst pel mes d'octubre –però se celebra el novembre. Ha estat un any ple d'esdeveniments, i l'expulsió de Bo Xilai per corrupció ha estat

un terratrèmol polític amb moltes rèpliques. En la mesura que Bo Xilai volia construir una alternativa política a l'opció liberal actual, representa un dels dos bàndols de la gran lluita ideològica entre liberals (que demanen més mercat per tal de generar riquesa i potser també reduir Govern) i nova esquerra (que vol redistribuir la riquesa per potenciar la demanda interna i reduir les forces centrífugues de la desigualtat social).

Quins són els grans temes?

Primer, les disparitats de renda entre la Costa Est i la resta del país: la desigualtat a la Xina està arribant al nivell dels Estats Units. Segon (relacionat amb el primer), la necessitat urgent de desenvolupar un mercat interior per poder mantenir l'economia en creixement –la meitat de la població, que viu al camp, no disposa del poder adquisitiu necessari perquè es pugui crear un mercat domèstic sostenible. Tercer, la corrupció: aquesta és avui la preocupació número u dels ciutadans xinesos –n'estan simplement tips.

Demanen canvis?

La gent vol millorar el seu nivell de vida i reaccionarà amb força si això es posa en perill. No demanen res més –exceptuant la lluita contra la corrupció i potser el manteniment d'un cert orgull nacional. Dins del Partit, on es debat si el poder polític emana del poble (com deia Abraham Lincoln) o si el poder polític ha d'utilitzar-se per al poble (com insistien Lenin i Mao), la situació és ben diferent. Per exemple, Wen Jiabao (que va encapçalar la lluita contra Bo Xilai i la facció del qual ara planteja seriosament la qüestió d'una reforma política) manté que és el poble qui ha delegat el poder al Partit –i, per tant, el pot retirar. Això és molt semblant a la democràcia com l'entendem, però a les antípodes del que vol dir tradicionalment a la Xina, que és: uns tecnòcrates no elegits gestionen la cosa pública i sotmeten periòdicament les mesures a prendre a l'aprovació del poble (la via Sun Yat-sen). Wen Jinbao diu que el Partit s'ha de guanyar la legitimitat.

I què diu Xi Jinping?

El febrer de 2011 es va fundar una associació, els Fills de Yan'an (Yan'an va ser el bressol de la Revolució de Mao), per part de fills i filles de veterans de la Llarg Marxa –com Xi Jinping. Han fet tres reunions més des d'aleshores, han escrit un manifest demanant més democràcia interna i una reforma política com a antídoto a la decadència del Partit i l'han enviat al Comitè Central. Fan servir el terme Nova Democràcia (utilitzat els anys 1930s i 1940s) per descriure una relació diferent entre els ciutadans i el Govern. És un *lobby* molt important. Xi Jinping (que era membre de l'exèrcit, com ho és la seva dona) pertany a una generació de “petits prínceps” –els fills dels líders revolucionaris, que són els qui més s'han beneficiat del desenvolupament econòmic (no són capitalistes rojos, sinó *nomenklatura* convertida en capitalista) i molts dels quals estan actualment consolidant el seu poder. Aquesta és una facció numèricament important, una aristocràcia política amb connexions múltiples. L'altra gran facció és la meritocràcia: aquells qui han ascendit a través de la Lliga de la Joventut Comunista, seguint un llarg camí iniciàtic d'avaluació i selecció. Per fer les coses més complicades, molts líders pertanyen a tots dos grups. Però tant si són liberals com de la nova esquerra, competeixen bàsicament a generar riquesa, perquè l'èxit polític es mesura en termes de l'augment del PIB de la circumscripció, districte o regió, més que no pas de la redistribució de la riquesa o la protecció del medi ambient.

Durant molts anys, la política exterior de la Xina s'ha regit pel manament cautelós de Deng Xiaoping: "Amaga la brillantor, valora la foscor" –és a dir: esperem, que ja vindran temps millors. Això encara és vàlid o finalment ha arribat el temps de la Xina?

Les dues principals potències mundials estan ara mateix en un moment de canvi/renovació de lideratge i, per tant, no ens ha de sorprendre si es produeixen alguns discursos inflamatoris i un cert grau de demagògia. Atiar el nacionalisme és útil per a qui intenta maniobrar políticament dins del Partit, però implica una retòrica imprudent –i, a la Xina, l'importa molt ser extremadament prudent en qüestions exteriors. Els xinesos parteixen de la premissa que no hi haurà cap guerra mundial en els propers vint anys i que, en qualsevol cas, ells no poden emprendre cap aventura exterior perquè necessiten un període tan o més llarg que aquest per resoldre els seus problemes domèstics. Per tant, la Xina és una ferma partidària del multilateralisme: prefereix el G20 que el G8 i no vol ni insinuar la possibilitat d'un G2 (Estats Units i Xina). Tanmateix, el consell de Deng de mantenir un perfil baix en afers exteriors no és exactament el que avui tenen al cap molts dins del Partit per als quals, finalment, el temps de la Xina és arribat i la qüestió ara és com consolidar el seu poder a escala mundial. Parlen obertament de com seria un ordre mundial dominat per la Xina –i de com reaccionarien els actuals poders dominants. Per a ells, el model a seguir és el del "desenvolupament pacífic": saben que no han de fer res que sembli bel·ligerant i que pugui recordar als seus veïns com es va comportar Japó en el passat.

Als Estats Units molts observadors pensen que els xinesos s'estan tornant militaristes: el pressupost de defensa xinès ha augmentat un 11,2% aquest any, ultrapassant la marca dels 100 bilions de dòlars...

Sí: això equival a uns 100 dòlars per ciutadà xinès (i representa menys d'un 10% de la despesa militar mundial), mentre que el pressupost de defensa dels Estats Units és d'uns 2.200 dòlars per ciutadà (i representa més d'un 40% de la despesa militar mundial). A Occident es pensa que quan la despesa militar augmenta, augmenta també la inseguretat internacional, i tenen la seva història recent com a prova. Però fins a quin punt un poder emergent provoca necessàriament "inseguretat"? La Xina està construint infraestructures per garantir subministraments (de matèries primeres) i mercats exteriors (per a productes manufacturats) en rutes d'anada i tornada –notablement, l'anomenat "collaret de perles", una cadena de ports d'aigües profundes que s'estén pel sud-est i el sud d'Àsia cap al golf Pèrsic, com també una marina mercant modernitzada i una marina de guerra per a protegir-la. Els Estats Units diuen que no ho fan per protegir el negoci i el comerç, sinó per competir pel domini mundial –una anàlisi completament diferent. Però si s'observa el que el xinesos estan fent a Àfrica i a Amèrica Llatina, és prou clar que el motor de la política exterior de la Xina és econòmic: necessita matèries primeres i necessita mercats. Hi ha un antic proverbi xinès que defineix perfectament l'enfocament polític de la Xina: *Per a travessar un riu, cal trobar les pedres on posar els peus*. Un enfocament polític lliure, de fet, de condicionaments doctrinaris.

En qualsevol cas, ha arribat recentment la notícia als mitjans occidentals que la sensació editorial d'enguany a la Xina és *Infeliç*, una col·lecció d'assajos empenyats contra la fatxenderia dels estrangers i la fascinació local per les maneres occidentals. Malgrat les crítiques negatives, s'ha situat al primer lloc de les llistes de venda. És molt compartida la idea de trencar amb Occident?

El nacionalisme a la Xina és un concepte molt complex. Durant els anys 1980s i 1990s, Occident (especialment els Estats Units) era el model a seguir: milers d'estudiants xinesos van anar a estudiar i es van llicenciar i doctorar a universitats occidentals. Però aleshores, el 1999, l'OTAN va bombardejar l'ambaixada xinesa a Belgrad i la reacció popular contra Occident (els Estats Units i l'OTAN) va ser enorme (el Govern va tolerar les manifestacions). En el camp intel·lectual, el postcolonialisme i el postmodernisme es van posar de moda i els artistes van començar a buscar en la tradició xinesa una font alternativa per a la modernitat. Al Govern, però, l'espanta el nacionalisme perquè raona que quan es va esfondrar el maoisme, el capitalisme (amb característiques xineses) va ocupar el seu lloc, però ara, si l'economia es desplomés, quina ideologia hi hauria per a reemplaçar-la? El descontentament social ja s'està coent a foc lent i és gairebé segur que les classes mitjanes es rebel·larien contra el Partit si els diners deixessin de rajar (un creixement d'un 6% del PIB o menys generaria uns nivells d'atur inassumibles). Una forta possibilitat és la del nacionalisme populista. El Partit ho sap i l'espanta –també espanta els intel·lectuals. Ja hem vist què va provocar el nacionalisme als Balcans. Les solucions simplistes del populisme no poden resoldre problemes complexos en una economia mundial interdependent.